

5. Катасонов В. Ю. О проценте ссудном, подссудном, безрассудном. Хрестоматия современных проблем “денежной цивилизации” / В. Ю. Катасонов. – М. : НИИ школьных технологий, 2011. –

Кн. 1. – 304 с.

6. Преподобный Паисий Святогорец. Слова. Том IV. Семейная жизнь. Часть четвертая. Духовная жизнь [Электронный ресурс] / Преподобный Паисий Святогорец // Азбука веры. – Режим доступа : <http://azbyka.ru>.

7. Святитель Тихон Задонский. Об истинном христианстве. Книга 1. Часть 1. О грехах. Гл. 8 “О сребролюбии и лихоимании”; Гл. 9 “О лихве и принципе” [Электронный ресурс] / Святитель Тихон Задонский // Азбука веры. – Режим доступа : <http://azbyka.ru>.

8. Сильвио Гезель. Естественный экономический порядок [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.e-reading.link/book>.

9. Шарапов С. Ф. Избранное / С. Ф. Шарапов ; [сост., автор вступ. ст., коммент. А. В. Репников]. – М. : РОССПЭН, 2010. – 744 с.

Kovalenko M. M. New interpretation of essence and functional composition of money.

The paper establishes a new approach to formulation of the essence and functions of money as a factor necessary for transforming the economic system, which would rule out the trample of spiritual laws.

Key words: money, economy, labor, usury, freeloading, crisis, spiritual and moral values, free money, absolute money.

Надійшла до редколегії 04.02.2015 р.

УДК 325.455:330.322

О. А. Мельниченко,

д.держ.упр., проф.,

професор кафедри економічної політики та менеджменту ХарPI НАДУ,

м. Харків

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Проведено аналіз наукових досліджень та публікацій, присвячених проблемі реалізації інвестиційної політики держави. Удосконалено класифікацію механізмів регуляторного впливу на інвестиційні процеси. Додовнено перелік груп чинників, які визначають особливості державної інвестиційної політики. Виокремлено перспективні напрями її вдосконалення.

Ключові слова: механізми, реалізація, інвестиції, політика, держава.

Розвиток будь-яких суб'єктів господарювання та територій практично неможливий без додаткових капіталовкладень, а відтак, актуалізується питання активізації інвестиційних процесів, що досягається за рахунок покращання, відповідно, інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату. Звісно, багато чого при цьому залежить від власне реципієнта, який не лише розробляє інвестиційний проект, а й переконує інвестора у своїй спроможності ефективно використати залучені ресурси та справедливо розподілити набуті вигоди. Однак попри законодавчо затверджену самостійність суб'єктів господарювання, їх діяльність фактично значною мірою залежить від держави, яка має використовувати всі доступні механізми регуляторного впливу для узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін, максимізації позитивних і

мінімізації негативних ефектів. Однак дані Державної служби статистики України наочно відображають загострення існуючих проблем у цій сфері, що є свідченням низької результативності інвестиційної політики держави. Так, зокрема, останніми роками в Україні мають місце такі негативні тенденції: скорочення як загального обсягу капітальних інвестицій, так і коштів іноземних інвесторів; масштабний відтік іноземного та українського капіталу тощо. За таких умов цілком “виправдану” виглядає ситуація, коли сума переказів коштів трудових мігрантів в Україну перевищує розмір іноземних інвестицій.

Подібна ситуація вбачається негативною, але й вона надалі невпинно погіршується не лише через анексію Криму та загострення ситуації на Донбасі, а й недолуге державне регулювання національної економіки, яке призвело до зростання дефіциту державного бюджету та платіжного балансу, обвалу національної валюти, катастрофічного зниження довіри до банківської системи, занепаду багатьох галузей та сфер діяльності, зростання безробіття тощо. На тлі зазначених проблем певний оптимізм викликає лише консолідація нації та підтримка (у т.ч. матеріальна допомога) з боку інших держав і міжнародних організацій. Певну надію на позитивні зрушення залишають обіцяні багатомільярдні кредити від МВФ та інших фінансових інституцій, але їх спочатку треба ще отримати, а згодом – віддавати (а це вкрай проблематично, зважаючи на зміну стану національної економіки: від стагнації до кризи). Ураховуючи зазначене, необхідно активізувати діяльність як з призупинення відтоку наявних капіталів, так і по залученню додаткових вітчизняних та іноземних інвестицій. Саме тому науковці та практики мусять терміново поєднати зусилля для розробки та запровадження рекомендацій по підвищенню результативності державної інвестиційної політики.

Передусім слід відзначити, що вітчизняна наука вже має чимало надбань у цій царині, оскільки зазначена проблематика стала наріжним каменем досліджень низки науковців, серед яких Н. Дачій, В. Демидович, С. Захарін, Н. Кармазіна, О. Клименко, М. Кондрашова, І. Крейдич, А. Мерзляк, Т. Новицька, Т. Покотило, Н. Свірідова, М. Туріяньська, І. Федоренко, О. Шапошнікова, Н. Шевченко, А. Яценко та інші.

Попри це в науковій спільноті зберігається значний інтерес до цієї проблематики. Так, зокрема, Е. Вайсман виділив нормативну, організаційну, фінансову, кадрову та інформаційну складові як основні елементами механізму публічного управління інвестиційним потенціалом територіальної соціально-економічної системи, без яких будь-який механізм управління не може бути дієвим [2]. І. Гайдучкий здійснив усебічний аналіз структурних диспропорцій напрямів залучення прямих іноземних інвестицій та їхнього впливу на розвиток економіки України; виділено основні імперативи обмеження та сприяння вдосконаленню державного регулювання цього процесу [3]. І. Крейдич визначив доміанти формування інвестиційної політики виробничо-економічних систем в умовах ресурсних обмежень, обґрунтовано методологічний базис активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні [9]. Н. Орлова, А. Харламова обґрунтували й довели необхідність відповідального інвестування з урахуванням принципів корпоративної соціальної відповідальності для сталого розвитку економіки країни” [10].

Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних науковців, слід наголосити на зміні умов реалізації інвестиційної політики держави (передусім, погіршення політичної та економічної ситуації в країні), а відтак, необхідності продовження наукових розвідок за даною проблематикою.

Метою статті є розробка рекомендацій щодо поліпшення впливу держави на залучення інвестицій та ефективне їх використання в національній економіці. Для

досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання: 1) провести аналіз наукових досліджень та публікацій, присвячених проблемі реалізації інвестиційної політики держави; 2) удосконалити класифікацію механізмів регуляторного впливу на інвестиційні процеси; 3) доповнити перелік груп чинників, які визначають особливості державної інвестиційної політики; 4) виокремити перспективні напрями її вдосконалення.

Проведені узагальнення публікацій за даною тематикою дозволяють стверджувати, що науковці виділяють різні механізми. Так, зокрема, однією з їх ознак є специфіка такої діяльності (М. Гончаренко, В. Демидович, О. Кулемзін, В. Кушмасва, Л. Лисяк, В. Любимов, А. Мерзляк) та її спрямованість на залучення іноземних (С. Захарін, В. Ільяшенко, С. Лакіш, А. Мерзляк, Н. Свірідова, А. Яценко) і внутрішніх інвестицій (І. Федоренко, О. Шапошнікова) та їхнє подальше використання (В. Ільяшенко) задля інноваційного розвитку (М. Гончаренко, О. Клименко, Д. Ковбасюк) національної економіки (А. Білюк, О. Гордієнко, Н. Дацій, І. Лінтур, В. Пшенична), регіону (М. Гончаренко, Н. Дацій, Я. Кобушко, М. Кондрашова, О. Кулемзін, А. Мерзляк, Т. Новицька, О. Шапошнікова), території (Е. Вайсман), галузі (В. Демидович), підприємства (А. Кириченко, І. Крейдич, Л. Харченко).

Автори акцентують увагу на необхідності як формування (І. Крейдич, Т. Новицька), так і реалізації інвестиційної політики (Л. Бабич, Д. Ковбасюк, М. Кондрашова, А. Кузнецова, В. Пшенична). При цьому вони не оминають увагою форми регуляторного впливу: державна політика (Н. Дацій, Н. Кармазіна, О. Клименко, М. Кондрашова, Т. Новицька, В. Пшенична, Н. Шевченко); державне управління (Е. Вайсман, О. Гордієнко, В. Кушмасва, А. Мерзляк); державне регулювання (Е. Вайсман, В. Демидович, С. Захарін, В. Ільяшенко, В. Любимов, І. Федоренко, О. Шапошнікова, А. Яценко); управління (А. Арсененко, А. Білюк, Я. Кобушко, І. Лінтур).

Науковці формалізують механізми за домінуючим способом їх впливу: економічні (О. Гордієнко, Л. Лисяк), інформаційні (О. Гордієнко), мобілізаційні (Т. Самофілова), організаційні (О. Гордієнко), організаційно-економічні (Я. Кобушко, О. Кришан, С. Лакіш, І. Федоренко, О. Шапошнікова); правові (О. Гордієнко, Н. Кармазіна); судові (Н. Кармазіна); фінансові (О. Кулемзін).

Інколи автори зводять механізми до використання лише окремих засобів, як-от: захист прав інвесторів (Н. Кармазіна); гарантування інвестицій (Н. Шевченко); стимулювання інвестиційної діяльності (Т. Романова); рейтингове управління інвестиційним кліматом (А. Арсененко); забезпечення інвестиційної безпеки (А. Кириченко, Л. Харченко). При цьому непоодинокі випадки, коли науковці через механізми описують особливості реалізації певних процесів, а саме: прийняття інвестиційних рішень (О. Кришан); трансформація заощаджень населення в інвестиції (А. Рамський); управління ефективністю інвестування (І. Лінтур).

Слід також відзначити наявність певних дискусійних положень, що містяться в роботах окремих науковців. Так, як приклад, важко погодитись з О. Гордієнко, який ототожнює “мотиваційний” та “економічний” механізми [5, с. 155], хоча останній передбачає передусім стимулювання суб’єкта до певної діяльності (тобто зовнішній вплив), тоді як мотивація є внутрішнім усвідомленням спонукання до дії задля особистих чи корпоративних цілей, тобто реакцією на вплив економічних і психологічних механізмів управління.

Розроблений Б. Головаш “інвестиційний механізм інтеграції України в європейський простір” [4], радше за все, є кон’юнктурним, оскільки, по-перше, відображає лише прагнення України до євроінтеграції, а не її реальні можливості

найближчим часом стати рівноправним членом ЄС; по-друге, нівелює інші вектори (передусім, азійський) розвитку економічних відносин.

Л. Бабич, А. Кузнецова запропонували “механізм формування моделі реалізації інвестиційної політики економічного зростання” [1, с. 230], який складається лише з цілей та інструментів їх досягнення. При цьому зазначений механізм був більш завершеним за умови доповнення переліку засобів, а також наведення відповідних методів і принципів державного управління.

Крім того, мають місце невідповідність назв публікацій (дисертацій) та їх змісту: Е. Вайсман фактично ототожнив “механізм державного управління...” та “механізм публічного управління...” [2, с. 132], які можуть бути відмінними як за засобами, так і за суб’єктами регуляторного впливу. Тему дисертаційного дослідження Н. Далевської сформульовано як “Формування механізму мотивації інвестора...”, тоді як в авторефераті наведено пропозиції щодо “вдосконалення цього механізму” [6, с. 14], що є більш правомірним, оскільки відповідні механізми вже існують, а тому потребують удосконалення; В. Пшенична – “формування та розвитку механізму реалізації державної інвестиційної політики...” та власне “механізм реалізації державної інвестиційної політики” [11], А. Кириченко, Л. Харченко – “формування механізму управління...” та “механізм організації управління” [8, с. 20], які є реалізуються на різних етапах управління інвестиційним процесом (спочатку механізм формується, а лише потім забезпечується його функціонування).

Зрештою, проведені узагальнення дозволили вдосконалити класифікацію механізмів регуляторного впливу на інвестиційні процеси:

1. За формою регуляторного впливу: державного управління; корпоративного управління.

2. За способом регуляторного впливу: адміністративний; економічний; нормативно-правовий; організаційний; соціально-психологічний.

3. За етапами регуляторного впливу: формування інвестиційної політики; реалізації інвестиційної політики; удосконалення інвестиційної політики.

4. За характером регуляторного впливу: реагування; регламентування; спрямування; стимулювання.

5. За цілями регуляторного впливу: призупинення економічного спаду; стабілізація (передусім, економічної) ситуації; забезпечення економічного розвитку.

6. За об’єктом регуляторного впливу: територія (держава, регіон, населений пункт); галузь чи сфера діяльності; суб’єкт господарювання; рух інвестиційних ресурсів.

7. За рівнем регуляторного впливу: глобальний; національний; регіональний; локальний.

8. За етапами інвестиційного процесу: розробка інвестиційного проекту; залучення інвестицій; використання інвестицій; реінвестиції та/чи виведення із проекту прибутку на інвестиції; виведення інвестицій.

Загалом варто погодитись із запропонованим Н. Дадій переліком груп чинників, які визначають особливості державної інвестиційної політики, як-от: політичні, економічні, фінансові, соціальні, організаційно-правові [7, с. 14]. Водночас, реалії засвідчили необхідність доповнення пропонованої нею системи такими чинниками: наявність воєнних конфліктів чи ймовірність їх виникнення; розмір боргових зобов’язань держави та можливість їх обслуговування; рівень безробіття, інфляції та курсу національної валюти; енергоємність ВВП; домінуючий технологічний уклад; структура експорту та імпорту; масштаби тінізації національної економіки; демографічна ситуація.

Підбиваючи проміжний підсумок, слід зазначити, що вирішення наявних проблем можливе лише завдяки вдосконаленню інвестиційної політики держави, яке слід здійснювати поетапно та комплексно.

Першочерговою задачею, беззаперечно, є відновлення миру на Донбасі, недопущення поширення військових дій на інші території країни, повернення Криму та забезпечення розвитку національної економіки. Без цього неможливо стабілізувати ситуацію, а відтак, перейти від кредитних до інвестиційних ресурсів задля забезпечення життєдіяльності країни. Вагомою запорукою цього має стати не лише “перезавантаження” влади, а й економіки.

Звісно, рано чи пізно АТО завершиться, і залежно від зазнаних втрат, країна постане перед задачею покращання (відновлення чи відродження) національної економіки. При цьому зростає ймовірність того, що “платою” за збереження незалежності стане втрата значною мірою економічної свободи, оскільки розвиток подій в Україні подібний до “югославського сценарію”, який передбачав “перехід” активів від національних до міжнародних корпорацій, які дуже вибірково ставляться до розвитку окремих галузей, сфер діяльності та територій. Виказаний скепсис обумовлений таким: спустошенням золотовалютних резервів; масштабним відтоком депозитів із банківської системи та капіталів за кордон; двократним (і це лише упродовж лютого 2015 р.) знеціненням гривні; зменшенням можливості держави обслуговувати все зростаючий зовнішній борг; зниженням ринкової вартості активів суб’єктів господарювання; масовим банкрутством підприємств і зубожінням населення тощо. Беззаперечно, багато чого з цього можна “списати” на патерналізм і панічні настрої населення, неоголошену “війну” тощо, але й усі ці чинники значною мірою є наслідками недолугої державної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої). Відтак, “Помаранчева революція” та “Революція гідності” є сигналами до влади про необхідність переходу від декларацій до реальних змін в політичній, економічній та соціальній сферах.

Зважаючи на це, нарешті варто згадати, що Україна має доволі потужні підприємства ВПК, забезпечення яких державними замовленнями спроможне не лише краще озброїти власну армію, а й забезпечити роботою чималу кількість населення (у т.ч. вимушених переселенців). Однак подібного позитивного ефекту ми не отримаємо, якщо будемо спрямовувати кредитні ресурси на придбання імпорتنної зброї, випуск аналогів якої налагоджено в країні.

Нині висока інфляція виконує функцію “самого жорстокого податку” на населення, малий та середній бізнес, оскільки дозволяє уряду за рахунок грошової емісії покривати дефіцит державного бюджету. Однак це не вирішує проблему, а лише поглиблює її. Саме тому необхідно забезпечити таке: призупинити відтік капіталів за кордон; повернути в Україну й націоналізувати активи, які неправомірно знаходяться у власності вітчизняних політиків і бізнесменів; спонукати населення до розміщення своїх заощаджень в банківських установах, а експортерів – до продажу ВКВ. Для цього слід поєднувати адміністративні, економічні та соціально-психологічні механізми задля стабілізації національної валюти й відродження довіри до банківської системи. При цьому не втрачають актуальності й інші напрями: установлення чітких, зрозумілих і стабільних “правил гри”; упорядкування дозвільної системи; захист прав інвесторів і суб’єктів інвестування; протидія корупції та злочинності; детінізація капіталів; зважене використання податкових і митних пільг, а також регулювання цін і тарифів; спадковість пріоритетів розвитку економіки; виявлення політичної волі всіх гілок влади тощо. Без цього неможливо призупинити згортання виробництва, скорочення споживання імпорتنної та вітчизняної продукції, подальше зубожіння населення.

Зрештою слід усвідомити, що призупинення економічного спаду та надання чітких “сигналів” щодо перспектив покращання ситуації є одночасно і наслідком інвестиційної політики держави, і передумовою її подальшого розвитку. Для цього, окрім іншого, саме держава, а з тим – вітчизняний бізнес мають виступити тими суб’єктами, які виведуть національну економіку на висхідну траєкторію. І лише потім можна розраховувати на партнерські відносини з іноземними інвесторами.

З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити такі висновки. Характеризуючи інвестиційну політику держави, науковці виділяють різні механізми, які відображають специфіку такої діяльності та її спрямованість на залучення іноземних і внутрішніх інвестицій та їхнє подальше використання задля інноваційного розвитку території, галузі чи підприємства. При цьому автори акцентують увагу на необхідності як формування, так і реалізації інвестиційної політики з використанням економічних, інформаційних, мобілізаційних, організаційних, організаційно-економічних, правових, судових і фінансових механізмів.

Удосконалена класифікація передбачає розподіл механізмів регуляторного впливу на інвестиційні процеси за такими ознаками: форма, спосіб, етап, характер, цілі, об’єкт і рівень регуляторного впливу, а також етап інвестиційного процесу.

Доповнення існуючого переліку чинників, які визначають особливості державної інвестиційної політики, дозволить акцентувати увагу на важливих її складових, що зрештою сприятиме підвищенню результативності державного регулювання економіки.

Удосконалення державної інвестиційної політики має передбачати заходи, спрямовані спочатку на стабілізацію, а згодом – переходом національної економіки на висхідну траєкторію розвитку. Для цього необхідно забезпечення миру, макроекономічна стабільність, відновлення довіри до банківського сектору, стимулювання реального сектору національної економіки.

Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому поліпшенню впливу держави на залучення інвестицій в національну економіку.

Література:

1. *Бабич Л. М.* Інвестиційний податковий кредит як інструмент регулювання інвестиційних процесів / Л. М. Бабич, А. О. Кузнецова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 9. – С. 226–231.
2. *Вайсман Е. Я.* Формування механізму державного управління інвестиційним потенціалом територіальної соціально-економічної системи / Е. Я. Вайсман // Економіка та держава. – 2014. – № 4. – С. 132–135.
3. *Гайдуцький І. П.* Структурні та інноваційні пріоритети залучення прямих іноземних інвестицій у контексті здійснення регуляторних реформ в Україні / І. П. Гайдуцький // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 47–62.
4. *Головаш Б. Е.* Інвестиційний механізм інтеграції України в європейський простір : автореф. дис. ... к.е.н. : спец. 08.00.02 “Світове господарство і міжнародні економічні відносини” / Б. Е. Головаш. – Тернопіль, 2010. – 23 с.
5. *Гордієнко О.* Визначення механізмів управління державними капітальними інвестиціями / О. Гордієнко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – О. : Вид-во ОРІДУ НАДУ. – 2012. – № 3. – С. 153–157.
6. *Далевська Н. М.* Формування механізму мотивації інвестора і підвищення інвестиційної активності : автореф. дис. ... к.е.н. : спец. 08.01.01 “Економічна теорія” / Н. М. Далевська. – Дніпропетр., 2003. – 19 с.
7. *Дацій Н. В.* Розвиток державної інвестиційної політики на національному та галузевому рівнях : автореф. дис. ... д.держ.упр. : спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / Н. В. Дацій. – К., 2010. – 42 с.

8. Кириченко А. Формування механізму управління інвестиційною безпекою підприємств / А. Кириченко, Л. Харченко // Економіка та держава. – 2010. – № 1. – С. 19–22.

9. Крейдич І. М. Домінанти формування інвестиційної політики в умовах ресурсних обмежень / І. М. Крейдич // Економіка та держава. – 2014. – № 4. – С. 61–64.

10. Орлова Н. С. Ответственное инвестирование в условиях устойчивого развития глобальной экономики / Н. С. Орлова, А. А. Харламова // Економічний часопис-XXI. – 2014. – № 3–4. – С. 4–7.

11. Пшенична В. П. Особливості формування та розвитку механізму реалізації державної інвестиційної політики в Україні / В. П. Пшенична // Держава та економіка. – 2010. – № 6. – С. 59–61.

Melnychenko O. A. Mechanisms for implementation of state investment policy.

An analysis of scientific research and publications, devoted to the state investment policy implementation, has been conducted. The classification of mechanisms for regulatory influence of the investment processes has been updated. A list of factors determining the specific features of the state investment policy has been extended. The promising areas of the policy improvement are outlined.

Key words: mechanisms, implementation, investments, policy, state.

Надійшла до редколегії 14.02.2015 р.

УДК 336.1:351

О. Ю. Оболенський,

д.е.н., проф.,

професор кафедри державного менеджменту

Національної академії державного управління при Президентові України,

м. Київ

Н. І. Обушна,

к.е.н., доц.,

докторант кафедри державного менеджменту

Національної академії державного управління при Президентові України,

м. Київ

ПУБЛІЧНИЙ АУДИТ: ЦІЛІ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ

Обґрунтовано необхідність становлення інституту публічного аудиту в умовах модернізації системи державного управління в Україні, конкретизовано його економічну сутність. Визначено підходи до проведення публічного аудиту та охарактеризовано його цільові складові.

Ключові слова: аудит, публічний аудит, публічне управління, державний аудит, суспільні ресурси, суспільні цінності.

Сучасне демократичне суспільство спрямоване на трансформацію відносин між суспільством і державою, яка, у свою чергу, забезпечується створенням нових форм і критеріїв впливу людей на публічно-управлінські процеси і відповідно їх участю в громадсько-політичному житті суспільства. Зокрема, одним із визначальних критеріїв модернізації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах демократичного суспільства стає публічність (відкритість, гласність). Однією з вимог реалізації цього критерію є запровадження інституту публічного аудиту в